ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і науки України 24 квітня 2024 року № 578

Рішення

разової спеціалізованої вченої ради

про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Зінченко Олександра Ігорівна 1998 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2020 році Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна за спеціальностями:

1. міжнародні відносини суспільні комунікації та регіональні студії
2. психологія,

працює перекладачем в корпорації ЕЛКОР, Харків, виконала акредитовану освітньо-наукову програму 36715 Політологія (052 Політологія).

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна від «02» липня 2025 року № 0114-1/307 у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради	Шамраєва Валентина Михайлівна	професор кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, професор, доктор політичних наук
Рецензентів	Вінникова Наталія Анатоліївна	завідувач кафедри міжнародних відносин ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доцент, доктор політичних наук

	Комарова Тетяна Геннадіївна	професор кафедри політології філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, професор, доктор політичних наук
Офіційних опонентів	Дубов Дмитро Володимирович	доктор політичних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу інформаційної безпеки та кібербезпеки центру безпекових досліджень Національного інституту стратегічних досліджень
	Філінович Валерія Вікторівна	доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права і процесу Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут»

На засіданні «11» вересня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки Зінченко Олександрі Ігорівні на підставі публічного захисту дисертації «Протидія кібертероризму як загрозі сучасній національній безпеці держав Європейського регіону» за спеціальністю 052 Політологія.

Дисертацію виконано у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна . Науковий керівник Фісун Олександр Анатолійович, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису (наводиться аналіз дисертації щодо дотримання вимог пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами)).

Здобувачка має 20 наукових публікацій за темою дисертації, з них 4 (наводиться аналіз наукових публікацій щодо дотримання вимог пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії) (зазначити наукові публікації):

1. Зінченко, О. (2024). Політичні проблеми розвитку кібертероризму в міжнародному просторі. Politicus, 4, 154 – 160

2. Зінченко, О. (2024). Вплив політичної ситуації в Україні на проблеми кібербезпеки Європейського Регіону. Politicus, 5, 154 – 158

3. Зінченко, О. (2024) Європейські регіональні засоби протидії кібертероризму. Регіональні студії, 39, 94 – 100

4. Parfonova, I. & Zinchenko, O. (2024) Cybersecurity enhancement in the field of eHealth system development in Ukraine. Medical Perspectives/Medičnì Perspektivi, 29, 247-256. (Scopus Q3; Web of Science)

У дискусії взяли участь (голова, рецензенти, офіційні опоненти, інші присутні) та висловили зауваження:

офіційний опонент – доктор політичних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу інформаційної безпеки та кібербезпеки центру безпекових досліджень Національного інституту стратегічних досліджень Дубов Дмитро Володимирович

1. Запропоноване дисертанткою визначення кібертероризму дійсно більш точно описує технологічну складову сучасного тероризму і додає вкрай важливі уточнення щодо мотивів атакуючих, які і трансформують класичні/некласичні злочини у акти терору. Однак запропоноване поняття залишає за межами охоплення низку дій терористів, які можуть бути здійснені ними із застосуванням сучасних технологій та інструментів кіберпростору, як то: вербування прихильників, відмивання коштів чи навіть акцій, які прямо не торкаються об'єктів критичної інфраструктури. У разі запровадження терміну у такій трактовці це може створити складнощі для правоохоронних та контррозвідувальних органів щодо практичних заходів протидії кібертероризму. Крім того, запропоноване визначення «кібертероризму», вочевидь, потребує додаткового опрацювання в т.ч. для забезпечення його відповідності всім наведеним в роботі кейсам які позначені як акти кібертерору.

2. В окремих елементах роботи дисертантка вказує на те, що «масштаби кібератаки та її вплив на суспільство» можуть атрибутувати ту чи іншу кібератаку як акти кібертероризму. Однак запропоноване авторкою визначення не містить відсилок до розуміння масштабів події як фактору атрибуції. Робота б стала більш цілісною якби авторка змогла запропонувати перелік критеріїв та порогових значень (хоча б для рівня політичної атрибуції) які б дозволили відділити різні типи кіберзлочинів від кібертерористичних актів.

3. Хоча Розділ 1 надзвичайно насичений та динамічний, однак з точки зору його

сутності (а саме визначення теоретико-методологічних основ дослідження та виявлення не вирішених проблем) він містить значну кількість висновків та рекомендацій які мали б знайти своє відображення в наступних розділах роботи 8 – це б спростило розуміння тієї методичної бази на яку безпосередньо спирається авторка.

4. Робота лише б виграла якщо дисертантка додатково показала б в своєму дослідженні розуміння кіберзагроз (передусім - кібертероризму) в розрізі класичних та, можливо, нео/пост класичних політичних теорій як додаткового елементу політологічного аналізу.

5. Хоча дисертантка провела дійсно глибокий та всебічний аналіз європейського законодавства, однак окремі його аспекти залишились або слабковисвітленими (наприклад, положення NIS2 Директиви та її впровадження в європейських країнах) або не охопленими (наприклад, Регламент (ЄС) 2021/784 Європейського парламенту та Ради від 29 квітня 2021 року щодо боротьби з поширенням терористичного контенту онлайн). Їх аналіз дозволив би роботі стати більш цілісною з точки огляду сучасних європейських кібербезпекових процесів.

6. Розділ 2 містить широкий огляд практик низки європейських країн щодо побудови власних систем кібербезпеки. Робота б лише виграла, якби такий аналіз був проведений у відповідності до єдиного набору критеріїв/індикаторів, можливо – у формі таблиці. Це б спростило процес аналізу отриманих даних та зробило б можливою об'єктивну оцінку прогресу цих країн на шляху розбудови власної системи кібербезпеки.

7. Для роботи характерні окремі стилістичні та орфографічні помилки, однак які не впливають на загальну якість тексту.

офіційний опонент, доцент кафедри цивільного права і процесу Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут», доктор юридичних наук, доцент Філінович Валерія Вікторівна

1. У дисертації подано авторські визначення понять «кібертероризм», «політичний кіберкарантин», «кібербезпека», «кіберімунітет», «кіберсоціальна адаптація», «кіберомбудсмен», «ядерна кібербезпека», «кібербезпека eHealth» тощо. Водночас більшість із них мають надмірно розширений зміст, що ускладнює їх нормативне застосування або емпіричну верифікацію. Деякі терміни (зокрема «кіберсоціальна адаптація», «кіберомбудсмен») не мають усталеного вживання у сучасному політологічному дискурсі. Доцільним є їх закріплення у системі вже існуючої національної політичної та правової термінології. Це дозволить уникнути можливих колізій при їх подальшому правозастосуванні та сприятиме впровадженню запропонованих категорій у нормативно-правову базу.

2. Окремі ідеї, запропоновані авторкою, зокрема: створення міжнародного кібертрибуналу, укладення «Конвенції про взаємні кіберзобов'язання», запровадження «кіберкарантину» тощо є надзвичайно амбітними та інноваційними. Водночас, на нашу думку, у висновках доцільно додати елементи обережності або застереження щодо складності їх імплементації на практиці, а також окреслити потенційні механізми "дипломатичного" забезпечення таких ініціатив.

3. У другому розділі роботи було б доцільно додати короткий аналіз практики Європейського суду з прав людини у справах, що стосуються втручання у кіберпростір, особливо у контексті балансу між захистом національної безпеки та дотриманням прав і свобод людини. Такий огляд посилив би правовий аспект дослідження та його

міждисциплінарність.

4. У дисертації запропоновано створення посади кіберомбудсмена, що є безумовно новаторською ідеєю, однак потребує додаткового обґрунтування щодо співвідношення його функцій та повноважень з існуючими інститутами омбудсмена в Україні, зокрема Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, для запобігання дублюванню повноважень та визначення оптимальної моделі правового регулювання.

офіційний рецензент – доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних відносин Навчально–наукового інституту «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу» Вінникова Наталія Анатоліївна:

1. У методологічній частині роботі авторка акцентує на важливості застосування ціннісно-нормативного підходу в дослідженні впливу кібертероризму на суспільство, і зокрема громадську довіру до державних установ (с. 77-78). Водночас у дослідженні не представлені результати ані суспільної оцінки кіберзагроз чи механізмів протидії ним, ані показники кіберграмотності чи кібергігієни громадян у контрольній групі країн, обраних для аналізу. У дисертації домінує опис інфрастурктур кібербезпеки та аналіз нормативно-правової бази.

2. На жаль, у роботі недостатньо приділено уваги такій гостроактуальній темі в контексті кіберерозризму та кібербезпеки як експоненціальне впровадження технологій Штучного Інтелекту. Ця проблема прямо корелює з питаннями, порушеними в дисертаційному дослідженні. Авторка лише поверхнево вказує на дотичність цих технологій до загального контексту кібербезпеки: с. 35, с. 57, с.113, с. 150. Доречним було б проаналізувати, які загрози для національних цифрових систем несуть великі 6 мовні моделі з відкритим кодом, і які заходи впроваджують уряди для їх нейтралізації.

3. Дисертаційне дослідження переважно сфокусовано на аналізі державних механізмів регулювання проблем кібербезпеки і боротьби з кібертероризмом. Водночас варто було б включити в спектр аналізу акторів, що є «джерелом» кібертероризму, їхні політичні мотиви, методи кібератак. У дисертаційні роботі це питання переважно розкривається в огляді російських кібератак на кіберпростір України.

4. Текст дисертації перевантажений англомовними абревіатурами назв установ без розшифрування, що ускладнює сприйняття інформації. На приклад, «Зокрема, CERT– SE, FM CERT та інші команди мають акредитацію Trusted Introducer, що підтверджує їх високий рівень професіоналізму і здатність до оперативної взаємодії з європейськими командами» с. 119; «…у Німеччині функціонує мережа організацій CERT/CSIRT, що реагують на кіберінциденти та аналізують загрози» с. 110; «Ще одним індексом, який вимірює кібербезпеку, є NCSI» с. 135 і т.п.

офіційний рецензент – доктор політичних наук, доцент, професор кафедри політології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Комарова Тетяна Геннадіївна:

1. Систематизація європейських стандартів кібербезпеки та окреслення їхніх ключових елементів заслуговує на позитивну оцінку, оскільки створює основу для подальшого наукового аналізу. Водночас доречно було б розглянути шляхи адаптації цих стандартів до

українського політичного, правового та соціокультурного середовища, зокрема з урахуванням рівня довіри громадян до державних інституцій, особливостей управлінської культури та кадрових ресурсів у сфері кіберзахисту.

2. Розкриття ролі держави як інституційного гаранта політичної стабільності в умовах цифрових трансформацій є важливим аспектом дослідження. Разом із тим, більш детальне висвітлення взаємодії держави з громадянським суспільством, приватними технологічними компаніями та міжнародними структурами могло б поглибити розуміння механізмів протидії кіберзагрозам та забезпечення балансу між безпекою й демократичними свободами.

3. Порівняння моделей державного управління кібербезпекою в країнах із різними політичними режимами могло б додатково підсилити аргументацію дисертації. Такий підхід дозволив би оцінити інтеграційний потенціал європейських стандартів у національні системи з урахуванням рівня демократичності, централізації влади та взаємодії з громадянським суспільством, а також посприяв би формулюванню більш практично орієнтованих рекомендацій.

ДИСКУСІЙНА ЧАСТИНА:

ГОЛОВА РАДИ –професор кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, професор, доктор політичних наук **Шамраєва Валентина Михайлівна:**

1. У якій мірі кібертероризм як новий тип загроз може змінювати класичні уявлення теорії міжнародних відносин про безпеку та співробітництво між державами?

2. Чи можна кіберзагрози для критичної інфраструктури України розглядати не лише як внутрішній безпековий виклик, а як фактор, що трансформує міжнародні відносини та зовнішню політику України у сфері безпеки?

ОФІЦІЙНИЙ РЕЦЕНЗЕНТ – доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних відносин Навчально–наукового інституту «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу» **Вінникова Наталія Анатоліївна :**

3. З огляду на зростання кіберзагроз для критично важливих секторів — зокрема тих, про які Ви згадали, енергетики та eHealth, наскільки доцільно інтегрувати інструменти штучного інтелекту у системи їхнього захисту, і які ризики можуть виникати при цьому для національної безпеки України?

ОФІЦІЙНИЙ РЕЦЕНЗЕНТ – доктор політичних наук, доцент, професор кафедри політології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Комарова Тетяна Геннадіївна :

4. На Вашу думку, чи може адаптація європейських стандартів кібербезпеки в Україні стати каталізатором політичних трансформацій — зокрема у сфері взаємодії держави та громадянського суспільства?

5. Як Ви вважаєте чи може розвиток міжнародного співробітництва України у сфері кібербезпеки з європейськими партнерами стати фактором зміцнення регіональної безпеки та інтеграції України до ширшої системи міжнародних відносин?

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Зінченко Олександрі Ігорівні ступінь доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія, (відповідно до Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти)

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради Валентина ШАМРАЄВА

М.П.